

Гривко А.В.,

*к. пед. н., ст. наук. співробітник відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти
Інститут педагогіки НАПН України*

Ситник О.В.,

*канд. наук із соц. комунікацій, доцент кафедри мультимедійних
технологій та медіа дизайну
Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка*

ДО ПИТАННЯ ПРО НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ

Результати дослідження щодо реалізації принципів академічної доброчесності в українській системі освіти [1], [2] свідчать про актуальність заходів, спрямованих на інформування суспільства про необхідність формування культури доброчесності в усіх учасників освітнього процесу в аспекті як покращення якості надання освітніх послуг, так і підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти. До загальних питань, які мають бути широко висвітлені, відносимо такі: 1) багатоаспектність поняття академічної доброчесності (АД); 2) проблеми, до яких призводять порушення принципів і правил академічної етики; 3) чинники, які зумовлюють такі порушення; 4) шляхи подолання виявлених або попередження можливих проблем, пов'язаних із академічною недоброчесністю. Важливість висвітлення питання багатоаспектності поняття АД пов'язуємо з тим, що його розуміння часто зводиться лише до плагіату. Однак таке тлумачення стосується тільки одного аспекту проблем, на вирішення яких спрямовано необхідність формування АД суспільства, зокрема організаційних (доступ до освіти) і навчально-методичних (розроблення методик навчання й оцінювання, засобів навчання та використання їх у освітньому процесі, об'єктивне оцінювання навчальних досягнень, проведення досліджень і висвітлення їх результатів та ін.), що залежать від особистісної культури доброчесності учнів/студентів, батьків,

учителів/викладачів, осіб, що обіймають адміністративні посади в освітніх і наукових інституціях. Це питання також пов'язане з розумінням термінології предметного поля АД, наприклад, розмежування понять «плагіат» та «академічний плагіат», «авторське право» та «майнове право», розрізнення академічного плагіату та помилок цитування та ін.

Друге питання стосується наслідків недоброчесності в освіті, до яких, зокрема, відносимо формування недовіри до системи освіти і науки, лояльне ставлення суспільства до порушень АД у зв'язку з масовістю їх та сприйманням цього явища як норми, що зумовлено пріоритетністю особистісних інтересів членів суспільства. Чинниками такого явища може бути відсутність культури АД і відповідальності за її порушення, а також незнання законів, якими регулюється АД. Висвітлення цих питань є необхідним для формування цілісного уявлення суспільства про АД та імплементації її принципів в освітньому та науковому середовищах.

Водночас не менш важливими є часткові питання дотримання принципів академічної етики, що стосуються окремих галузей освіти і науки. Так, у галузі підручникотворення та видавництва навчальної літератури проблемними залишаються питання щодо академічного плагіату ілюстративного матеріалу та авторських методик, що пов'язано, зокрема, із відсутністю в Україні належного правового регулювання та захисту авторських прав на інтелектуальні та творчі продукти, які знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет; використання в підручниках посилань на мультимедійні матеріали вебресурсів, а також дотримання правил розміщення на сторінках навчальної книги відповідних логотипів. Прикладом цього є інфографічне маркування завдань підручника, виконання яких передбачає перегляд певного відеоматеріалу на YouTube, логотипом цього інтернет-ресурсу. Таке використання елементів фірмової символіки YouTube, відповідно до умов ліцензійної угоди, потребує спеціального дозволу [3]. Цей приклад, як і випадки використання в підручниках матеріалів із мережі Інтернет, свідчить про необхідність поінформованості суб'єктів видавничої справи про дію ліцензій захисту

авторського права в цифровому середовищі та врахування їх під час написання та створення макету підручника. З іншого боку, автори мають знати й використовувати інструменти збереження авторських прав щодо своїх продуктів творчості, розміщених у мережі Інтернет, які, зокрема надає модель Creative Commons, що охоплює 6 типів ліцензій [4].

В аспекті захисту авторського права цікавим також є досвід електронного офісу Бюро авторських прав (США) [5], за допомогою реєстраційного порталу якого можна в режимі онлайн зареєструвати авторські права на різні типи неопублікованих творів (у тому числі графічні, музичні, скульптури тощо) зокрема для захисту їх в мережі Інтернет.

Питання авторських прав щодо матеріалів із мережі Інтернет є актуальним не лише у процесі створення підручників та інших засобів навчання, а й у аспекті використання навчальних матеріалів різного формату, зокрема цифрових, під час навчального процесу, у тому числі дистанційного та онлайн-навчання. Для України важливим є вивчення зарубіжного досвіду регулювання означеного аспекту освіти. Одним із таких визначаємо законодавчий акт про технологію, освіту та гармонізацію авторських прав («TEACH») [6], спрямований на захист інтелектуальної власності на онлайн-ресурси, які використовуються в навчальному середовищі.

Отже, науковий аналіз дав змогу визначити напрями імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому середовищі України. Серед них вирізняємо, зокрема, такі: інформування суспільства про АД та вивчення зарубіжного досвіду впровадження принципів АД в освітньо-науковий простір.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітична довідка за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України. Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики, 2016. – <https://iq.vntu.edu.ua/repository/getfile.php/592.pdf>

2. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 Переклад з англ. Інститут розвитку освіти. Київ : Таксон, 2017. 1 4 с. – [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf)

3. Ресурси бренду YouTube. URL: www.youtube.com/intl/uk/about/brand-resources/#logos-icons-colors. Дата звернення: 03.04.2020.

4. Ліцензії Creative Commons. URL: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=uk>. Дата звернення: 03.04.2020.

5. Registration Portal. U.S. Copyright Office. URL: <https://www.copyright.gov>. Дата звернення: 04.04.2020.

6. The TEACH Act. URL: <https://www.copyright.gov/docs/regstat031301.html>. Дата звернення: 04.04.2020.